

راهکارهای سازگاری همسران از دیدگاه اسلام

زهرا کیانی

طلبه سطح ۳

چکیده

هدف از این تحقیق، بیان و بررسی راهکارهایی است که در زمینه ی ایجاد سازگاری و تفاهم میان همسران مورد توصیه اسلام و قرآن قرار گرفته است. از منظر تعالیم ارائه شده در اسلام و قرآن، برخورداری زوجین از ایمان رعایت یک سلسله مسائل اخلاقی همچون: حیا، حسن ظن، خوش گمانی، قناعت، رفق و مدارا و به کارگیری برخی از مهارت‌های عملی از قبیل سبک بودن مهریه، اظهار محبت، احترام، گشاده‌رویی، نرم‌خویی، قدردانی و تشکر، هدیه دادن و توجه به مسائل جسمانی و جنسی: مانند نظافت و پاکیزگی و زینت، روابط جنسی سالم، راهکارهایی است که می‌تواند سازگاری زوجین و تحکیم روابط آنان را به دنبال داشته باشد.

روش این تحقیق تبیینی و توصیفی و به شیوه‌ی کتابخانه‌ای است.

واژه‌های کلیدی: سازگاری، همسر، راهکارها، اسلام.

۱- مقدمه

مسئله زناشویی و ازدواج، از مسائل است که در تمام جانداران هستی چه به صورت آگاهانه و چه ناخودآگاه وجود دارد همه جانداران برای بقای نسل و تکثیر نوع خود به گونه‌ای اقدام کرده و یا هدایت شده‌اند مسئله ازدواج انسان‌ها نیز پیشینه‌ای به بلندای حضور اولین انسان‌ها در روی زمین دارد. از دیدگاه اسلام برای پیمودن نردبان صعود و رسیدن به کمال انسانی، ازدواج و تشکیل خانواده، جایگاه ویژه ای دارد در محیط و کانون خانواده ای که بر اساس معیارهای اسلامی و انسانی تشکیل شده است آسایش تن و آرامش جان و روان انسان تأمین می شود و با تحقق صفا، صمیمیت، همدلی و هماهنگی، زنگارهای پریشانی و ناامیدی، خستگی روحی و جسمی زدوده می شود و همسران میتوانند با سازگاری در محیطی نورانی و معنوی مراتب سعادت را یکی پس از دیگری ببینند. خداوند منان زن و مرد را به صورتی آفریده که بتواند پیوسته در منطقه ی جذب و انجذاب همدیگر قرار گیرند و عمیقاً مجذوب یکدیگر شوند و نقش آرامشگری خود را ایفا کنند.

بدیهی است در وصول به این هدف، سازگاری نقش مهمی دارد یکی از مهمترین دغدغه جوانان جویای همسر و پدران و مادرانی که می خواهند وظیفه ی تزویج فرزندان را انجام دهند یافتن شریکی برای زندگی مشترک است که روحیه توافق و انطباق داشته باشند اینان همواره نگران ناسازگاری و فقدان تفاهم در زندگی زناشویی هستند.^۱

البته شکی نیست که رسیدن به پیامدهای مثبت ازدواج خصوصاً کسب سکینه و آرامش، منوط به قرار گرفتن همه عوامل در جایگاه اصلی خود و انجام وظایفی خاص از سوی زن و شوهر می باشد. از این رو می بینیم در میان تعالیم اسلامی کارکردهایی در جهت تحکیم روابط خانواده و ایجاد سازش و صمیمیت میان همسران و فنون پیدایش و بقای آن همچنن آسیب شناسی آن بیان شده است. در این تحقیق سعی بر آن است که به عواملی که از منظر اسلام در راستای ایجاد سازگاری و تفاهم میان همسران و در نتیجه رسیدن به محاسن و پیامدهای مثبت ازدواج، باری رساندن زوجین خواهد بود بپردازیم.^۲

بیان مسئله:

برای رسیدن به راهکارهایی در زمینه سازگاری زوجین، که جامع، کامل و همه جانبه باشند به گونه‌ای که با رعایت چنین راهکارهایی تأمین سازش میان همسران قطعی باشد. در این تحقیق مراحل زیر مد نظر قرار گرفته است.

الف- بررسی عوامل اخلاقی که از نگاه مکتب اسلامدر سازگاری همسران موثر است.

ب- بررسی عوامل رفتاری و نقش آن در سازگاری زوجین.

ج- بررسی عوامل جسمانی و جنسی که از سوی اسلام در برقراریسازش میان همسران مهم شمرده شده است.

در واقع راهکارهایی که از نگاه منابع دینی در راستای ایجاد سازش و تفاهم میان همسران موجود است به صورت تفکیک شده و قرار گرفته در جای مشخص خود بیان خواهد شد گویی این نظم و تفکیک، پرداختن به موضوع سازگاری و ارائه راهکارهای عملی مفید و موثر را سهل و آسان خواهد نمود.

بنابراین در این تحقیق مسائل زیر مورد بررسی قرار می گیرد.

۱. علی حسین زاده، « راهکارهای سازگاری همسران »، ج ۱، قم، چاپ ۱۹، انتشارات مؤسسه آموزشی امام خمینی (رحمة الله)، ۱۳۸۸، ص ۵.

۲. علی، حسین زاده، « راهکارهای سازگاری همسران »، ج ۱، قم، چاپ ۱۹، انتشارات مؤسسه امام خمینی (رحمة الله)، ۱۳۸۸، ص ۵.

سوال اصلی:

راهکارهای اسلام در زمینه ایجاد سازگاری میان زوجین کدام است؟

سوالات فرعی:

- ۱- چه راهکارهایی در زمینه مسائل اخلاقی از سوی اسلام جهت ایجاد سازش میان همسران وجود دارد؟
- ۲- عوامل رفتاری که در سازگاری بین همسران نقش دارند کدام است و این عوامل چگونه باعث سازگاری بین زوجین خواهد شد؟
- ۳- عوامل جسمانی و جنسی موثر بر سازگاری همسران از دیدگاه اسلام کدام است؟
گفتنی است سازگاری در لغت به معنای رفتارها، واکنشهای عاطفی و شناختهایی است که مطلوب، انطباقی، موثر و یا سالم تلقی می شوند اما سازگاری به آن دسته از اعمال، عواطف و افکاری اشاره دارد که نامطلوب، غیرانطباقی، ناموثر و ناسالم به شمار می آیند.^۳
منظور از سازگاری در این تحقیق: ایجاد نوعی صمیمیت، تفاهم و صلح و صفا میان همسران است که از طریق رعایت یک سلسله امور محقق می شود.

اهمیت تحقیق:

با توجه به مطالبی که در مقدمه ذکر شد دریافتیم که ازدواج و تشکیل خانواده در اسلام بسیار مورد تأکید قرار گرفته و بدان اهمیت داده شده است چرا که تشکیل خانواده با توجه به محاسن و خصوصاتی که دارد نه تنها مرد و زن را در راه اهداف فردی، اجتماعی، جسمی، روحی و در یک کلام در راه رسیدن به کمال و خلیفه خدا شدن یاری خواهد نمود بلکه خانواده مهمترین و اصلی ترین جایگاه برای پرورش و رشد فرزندان صالح و پاک است که فردای جامعه به دست آنان ساخته خواهد شد با این وصف خانواده موفق یعنی خانواده ای که درست طبق نظر اسلام و آموزه های دینی بنا شده و تمام کارکردهای مد نظر اسلام را نیز دارا است علاوه بر اینکه با تأمین تمام نیازهای روحی و جسمی زن و مرد آنان را از آلوده شدن به گناه باز خواهد داشت جامعه را نیز به سوی خوبیها و رها شدن از فساد و تباهی سوق خواهد داد چرا که جامعه ای با چنین خانواده هایی هم زنان و مردان از گناه دوری می کنند و هم فرزندان به واسطه رشد در این چنین خانواده هایی، فرزندانانی که در آینده خود به تشکیل خانواده خواهند پرداخت اینگونه ضرورت و اهمیت پژوهش و تحقیق در زمینه ی سازگاری زوجین بر ما آشکار خواهد شد چرا که کلید سعادت خانواده در دستان همسران قرار دارد همانگونه که گفته شد خانواده زیربنایی ترین نهاد جامعه است و سنگ بنای خانواده نیز ارتباط صحیح زن و شوهر می باشد یعنی در صورتی که ارتباط همسران نزدیک، صمیمی، مستحکم و سرشار از صداقت باشد بنای خانواده نیز ماندنی خواهد بود و نیز خانواده تمام کارکردهای مورد نظر را ایفا خواهد نمود.

زن و مرد هنگامیکه تصمیم میگیرند وارد زندگی مشترک شده و به سوی یکی شدن گام بردارند علاوه بر مسائلی که برای انتخاب شریک زندگی می بایست مد نظر قرار دهند پس از یافتن همراه خود در صحنه پویای زندگی در ابتدای راهی قرار میگیرند که اگر بخواهند این راه به سرمنزل مقصود منتهی شود وظایف زیادی به عهده خواهد داشت وظایفی که همسران با

۳. اندروا، ساینگتون، «بهداشت روانی»، ترجمه حمید رضا حسین شاهی بروانی، (تهران: نشر روان، ۱۳۷۹)، ص ۱۱۱.

انجام صحیح آن هم زندگی را برای خود مطلوب و شیرین می نمایند و هم شرایط رشد فرزندان خود را فراهم خواهند نمود لذا برای رسیدن به یک زندگی مطلوب، همسران وظیفه دارند که انعطاف و سازگاری داشته باشند رفتارهای خشک، پیچیده و ناسازگار، زندگی را بر همسران تنگ کرده و چهره آنان را در برابر دیدگان یکدیگر و دیگر افراد خانواده زشت و نفرت انگیز خواهد ساخت.

بر این پایه تحقیق در زمینه راهکارهای توصیه شده در متون اسلامی که همسران را در راستای ایجاد سازگاری و تفاهم یاری خواهد نمود، امری مهم و ضروری است چرا که با بکارگیری صحیح چنین راهکارهایی و ایجاد سازش میان زن و شوهر، به تمام نیازهای روحی و جسمی آنان پاسخ داده شد و آنان با چشیدن طعم واقعی عشق به سوی اهداف والای خود گام خواهند برداشت و همچنین در خانواده ای با این اوصاف فرزندان تربیت واقعی و صحیح خواهند یافت با این بیان می توان گفت ایجاد سازگاری میان همسران از مسائلی است که نتایج بسیار زیادی در زمینه های فردی و اجتماعی به دنبال خواهد آورد.

پیشینه تحقیق:

با جستجو از طریق سایت ایران داک، تنها دو مورد تحقیق در زمینه سازگاری همسران یافت شد.

۱- بررسی و مقایسه ویژگیهای مزدوجین سازگار و ناسازگار در ازدواج همسران شاهد شهر تهران در سال ۱۳۷۴، یعقوب ملکی، دانشگاه علامه طباطبایی

۲- بررسی تاثیر آموزش مهارت های ارتباطی با رویکرد شناختی-رفتاری بر میزان سازگاری زناشویی زوجین ساکن شهرستان کرج، نسرين حاجی ابول زاده، دانشگاه الزهرا

با توجه به اهمیت خانواده در جامعه و تاثیر غیر قابل انکار آن بر افراد، تحقیق و پژوهش در موضوعات مربوط به خانواده، بسیار صورت گرفته است همچنین باید اشاره کرد که در میان تحقیقات و تألیفات پرداخته شده به خانواده، آثار روانشناسان غربی نیز بسیار به چشم می خورد چرا که اهمیت نهاد خانواده مسئله ای عام و برای تمام جوامع است و از طریق اصلاح روابط اعضای خانواده به خصوص همسران می توان بسیاری از مشکلات افراد و جامعه را مرتفع نمود، لذا نه تنها محققان و دانشمندان مسلمان به حکم اهمیت خانواده و نیز به خاطر ارزش و اهمیتی که اسلام برای خانواده قائل است به تحقیق و تألیف در این زمینه پرداخته اند بلکه محققان و روان شناسان غیرمسلمان نیز در این زمینه آثار فراوانی دارند چرا که آنان نیز نوعاً خانواده، به خصوص ارتباط همسران را با اهمیت و دارای تاثیرات فراوانی می دانند.

لیکن گرچه در زمینه مسائل مربوط به همسران و خانواده آثار بسیاری وجود دارد اما غالب این آثار و تألیفات خصوصاً سازگاری و ناسازگاری را مورد نظر قرار نداده بلکه به طور عام به مسائل مربوط به همسران پرداخته است از این نوع آثار می توان موارد زیر را به عنوان نمونه نام برد.

۱- امینی، آیین همسران، قم، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه، قم، ۱۳۷۸

۲- انصاریان، حسین، اخلاق در خانواده، تهران، نشر ام ابیها، ۱۳۷۳

۳- حسینی، سید علی اکبر، اخلاق در خانواده، انتشارات اسلامی، ۱۳۶۹

۴- مصطفوی، سیدجواد، بهشت خانواده، انتشارات هاتف، ۱۳۷۳

۵- مظاهری، حسین، اخلاق در خانه، قم، انتشارات اخلاق، ۱۳۷۲

در مورد آثاری که به موضوع سازگاری همسران پرداخته اند می توان از این آثار نام برد:

۱- اف هارلی، ویلارد، راز سازگای در زندگی زناشویی، نشر نسل نواندیش، ۱۳۸۸

۲- بلومنتال، اریک، چگونه با همسر خود سازش کنید، مترجم نفیسه سلطانی، تهران، پل، ۱۳۸۴

۳- حسین زاده، علی، مهارت‌های سازگاری، قم، موسسه آموزشی امام (ره)، ۱۳۸۹

۴- حسین زاده، علی، همسران سازگار، قم، موسسه آموزشی امام خمینی، ۱۳۸۶

در ادامه باید به این مطلب اشاره کرد آثاری که به موضوع سازگاری همسران پرداخته اند این مسئله را از دیدگاه روانشناسی مورد بررسی قرار داده و راهکارهای روانشناسی ارائه نموده اند تنها آقای علی حسین زاده در کتاب همسران سازگار در کنار مسائل روانشناسی، دیدگاه قرآن و سنت را در زمینه سازگاری زوجین مورد بررسی قرار داده و آیات و روایاتی که در این زمینه موجود استرا بیان نموده است.

لیکن در تحقیق حاضر هدف آن است که سازش همسران و راهکارهای سازگاری آنان را تنها از منظر قرآن و روایات مورد بررسی قرار دهیم.

لازم به ذکر است که در تدوین چهارچوب تقسیم بندی و تنظیم فصول این تحقیق از کتاب همسران سازگار الگو گرفته شده است.

روش تحقیق:

روشی که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است تبیینی و توصیفی و به شیوه‌ی کتابخانه‌ای است.

نتایج

در این بخش به تأثیر عواملی همچون زیبایی، نظافت و زینت، روابط جنسی سالم در ایجاد و حفظ سازگاری میان همسران از منظر ائمه (علیهم السلام) اشاره کردیم. اولین ویژگی که مورد بررسی قرار گرفت، زیبایی بود؛ که منابع دینی همگام یا حس طبیعی انسان، زیبایی را از ویژگی های مطلوب همسر دانسته و توجه به آن را سبب استحکام و دوام زندگی مشترک برشمرده است و داشتن صورت زیبا و موهای زیبا را از مصادیق آن دانسته اند. البته اگر چه توجه به زیبایی طرف مقابل در زمان انتخاب همسر، امری مهم شمرده شده اما باید توجه داشت که افراط در این زمینه مانند موارد دیگر پسندیده نیست. در واقع احادیثی که بر اهمیت زیبایی در نظام خانواده و استحکام آن تاکید می کند زیبایی را همراه دین و اخلاق در نظر می گیرد.

عامل جسمانی دوم که باعث استحکام خانواده است، پاکیزگی و زینت نمودن زوجین برای یکدیگر می باشد. بیان شد نظافت و پاکیزگی دارای تأثیرات ظاهری و باطنی است. در واقع بی مبالاتی نسبت به پاکیزگی سبب اذیت و آزار هم نشینان به ویژه همسر خواهد شد و این امر زمینه ساز بغض و دوری از رحمت خدا خواهد بود. از این رو رعایت پاکیزگی از سوی ائمه (علیهم السلام) مهم دانسته شده و مورد توصیه قرار گرفته است. پیشوایان ما به مردم سفارش نموده اند لباسهایی را بپوشند که همسرشان می پسندند و نظافت بدن و لباس خود را حفظ نمایند و خویشان را معطر نمایند. در مقابل نیز به زنان دستور داده اند دست و بدن و موی خود را با زیور آلات تزیین کنند و رایحه ای دلنشین در برابر همسر خود داشته باشند.

آخرین ویژگی که باعث سازگاری در میان همسران می شود، روابط جنسی سالم است. چرا که یکی از اهداف مهم ازدواج، تأمین نیازهای مختلف انسان از جمله نیازهای جنسی اوست. بنابر این همسران علاوه بر توجه به مسائل مختلف اعتقادی، اخلاقی و رفتاری مؤثر در ایجاد تفاهم و سازش میان آنان، باید به نیازهای جنسی یکدیگر نیز توجه نمایند. چرا که روابط جنسی مطلوب و ارضاء غرائز، یکی از عوامل تأمین کننده ی سازگاری و از بین برنده ی تنش ها خواهد بود. به همین دلیل

توجه به ارتباطی سالم و صحیح که طی آن علاوه بر ارضاء غرائز دو طرف، برای آن‌ها نشاط، تعادل روانی و شادکامی به دنبال داشته باشد، اهمیت ویژه‌ای خواهد داشت. در تعالیم و دستورات اسلامی نیز ارتباط زناشویی همسران، بسیار مهم شمرده شده است. رابطه‌ی جنسی سالم، پیامدهایی مثل کسب آرامش و حفظ نفس از لغزش‌ها را به همراه دارد. اسلام برای رسیدن به این هدف، وظایفی را بر عهده‌ی هرکدام از زوجین گذاشته است که به تفصیل آنها را توضیح دادیم.

منابع و مأخذ

- * قرآن کریم، ترجمه آیت الله مکارم شیرازی، مرکز نشر آثار مدرسه ی الامام امیر المؤمنین علیه السلام.
- * نهج البلاغه، سید جعفر شهیدی، انتشارات علمی فرهنگی، چاپ ششم، ۱۴۱۲.
- * صحیفه ی سجادیه، ترجمه جواد فاضل، انتشارات امیر کبیر.
- ۱- حسین زاده، علی، همسران سازگار، چاپ ۱۹، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینیرحمه الله، ۱۳۶۸.
 - ۲- مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱۲، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰.
 - ۳- مطهری، مرتضی، آشنایی با قرآن، ج ۴، قم، صدرا، ۱۳۶۹.
 - ۴- _____، انسان و ایمان، قم، صدرا، ۱۳۶۹.
 - ۵- چراغی کوتیانی، اسماعیل، خانواده، اسلام و فمینیسم، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، ۱۳۸۹.
 - ۶- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ج ۱۳، تهران، دانشگاه تهران، بی تا.
 - ۷- خمینی، روح الله، توضیح المسائل، آستان قدس رضوی، مسأله ۲۴۴۳، ۱۳۷۰.
 - ۸- _____، چهل حدیث، تهران مؤسسه نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۱.
 - ۹- قمی، عباس، منتهی الامال، تهران، چاپ حاتم، بی تا.
 - ۱۰- شاملو، سعید، آسیب شناسی روانی، تهران، انتشارات رشد، چاپ ۲، ۱۳۶۸.
 - ۱۱- حسینی، داود، روابط سالم در خانواده، ج ۱، قم، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۶۸.
 - ۱۲- غفرانی، محمد جعفر، ازدواج چگونه، ج ۱، انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت، ۱۳۹۶.
 - ۱۳- امیری پور، احمد، ازدواج موفق و راهکارهای جلوگیری از طلاق، ج ۱، انتشارات راز توکل، ۱۳۹۴.
 - ۱۴- رحیمی، زهرا، خانواده موفق، ج ۳، انتشارات حدیث راه عشق، اصفهان، ۱۳۸۹.
 - ۱۵- آمدی، عبدالواحد، غررالحکم دررالكلم، قم، دفتر تبلیغات، ۱۳۶۶.
- منابع عربی
- ۱۶- الکووسی، تفسیر الکووسی، بی جا، بی نا، بی تا، ج ۲۱.
 - ۱۷- ابن ابی الحدید معتزلی، عبدالحمید، شرح نهج البلاغه، بیروت، دار احیاء الکتب العربیه، ۱۳۷۸ ق.
 - ۱۸- ابن منظور، لسان العرب، قم، نشر ادب الحوزه، ۱۴۰۵ ق.
 - ۱۹- الجواهری، جواهر الکلام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، ج ۲۳.
 - ۲۰- الحرائی، حسن، تحف العقول، قم، مؤسسه النشر الاسلامی التابعه لجماعه المدرسین، ۱۴۰۴ ق.
 - ۲۱- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه (آل البیت)، قم، مؤسسه آل البیت علیهم السلام لاحیاء تراث، ۱۴۱۴ ق، ج ۲۰.
 - ۲۲- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران، بی تا.
 - ۲۳- الراغب الاصفهانی، مفردات غریب القرآن، دفتر نشر کتاب، ۱۴۰۴ ق.
 - ۲۴- الزبیدی، تاج العروس، بی جا، دار التفکر للطباعه و النشر و التوزیع، ۱۴۱۴ ق، ج ۵

۲۵. ساپینگتون، اندروا، بهداشت روانی، ترجمه حمید رضا حسین شاه‌ی بروانی، تهران، نشر روان، ۱۳۷۹.
۲۶. صدوق، ابو جعفر محمد، من لا یحضره الفقیه، قم، مؤسسه النشر الاسلامی التابعه لجماعه المدرسین، ج ۴، ۱۳۶۴.
۲۷. طریحی، فخرالدین، لغت نامه مجمع البحرین، بی جا، مکتبه النشر الثقافه الاسلامیه، ۱۴۰۸ ق.
۲۸. طبرسی، رضی الدین، مکارم الاخلاق، قم، منشورات الشریف الرضی، ۳۹۲ ق.
۲۹. طوسی، محمد بن الحسن، تهذیب الاحکام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، ج ۷.
۳۰. العکبری البغدادی (الشیخ المفید)، محمد بن محمد بن النعمان، رساله فی المهر، بیروت، دارالمفید للطباعه و النشر والتوزیع، ۱۴۱۴ ق.
۳۱. فیض، ملا محمد محسن، المحجه البیضاء، قم، جامعه مدرسین، ۱۳۸۳.
۳۲. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۳ ش، ج ۵.
۳۳. المتقی الهندی، علاء الدین علی، کنز العمال، بیروت، مؤسسه الرساله، ۱۴۰۹، ج ۶.
۳۴. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق، ج ۱۰۰.
۳۵. نراقی، احمد، معراج السعاده، قم، آیین دانش، ۱۳۸۷.
۳۶. النوری الطبرسی، حسین، مستدرک الوسائل، بیروت، مؤسسه آل البيت علیهم السلام لاحیاء التراث، ۱۴۱۴ ق، ج ۱۴.